

Martje Cornellis en Frerik Aikes Vos

Het huwelijk

Hoewel Martje de jongste was, trad ze als eerste in het huwelijk. Nadat in Bierum op drie achtereenvolgende zondagen afgekondigd was dat ze zou gaan trouwen met Frerik Aikes Vos uit Holwierde, was het dan eindelijk zover. Het werd zondag 22 februari 1756, in de kerk te Holwierde. Op donderdag 29 januari waren de huwelijksvoorwaarden al vastgelegd bij notaris Venhuizen.

Er waren heel wat getuigen geweest bij het opstellen van het huwelijkscontract op die 29^e januari van het jaar 1756. De vader van Martje, Kornellijs Jans, tevens kerkvoogd, en haar broer Jan waren getuige voor haar, met daarnaast de ooms Bartelt Clasen, Jan Clasen en Harm Clasen en nog enkele halve neven, te weten Derk Doekes, Jan Huisman, Pieter Harms¹, Hillebrand Jansen en Ewe Jans². Moeder Elsje Klaassen Vegter was al jaren geleden overleden. Martje was 24 jaar oud toen ze in het huwelijk trad.

Voor Frerik waren zijn ouders, Aijke Bartels en Martjen Freerks, aanwezig, samen met zijn drie jaar oudere broer Bartelt, zijn zes jaar oudere zus Wipke, samen met haar man Claas Raangs, zijn drie jaar jongere zus Frouke, oom Eltje Freerks Vos (een broer van moeder), halve oom Regnier Wolphius³ uit Heveskes (een zoon van de tweede vrouw van grootvader Bartelt Aikes) en aangetrouwde oom Jan Aerts en de neven Jacob Aerts en Barteld Lubberts. Van de broers zijn de twee jongsten, Jacob en Hindrik, niet aanwezig.

Huwelijk Freerk Aijkes Vos en Martjen Cornellijs, 29 januari 1756⁴

Doctor E. Venhuizen, geconstitueerde rigter van Godlinze cum anexis certificere met desen open en verzegelden huwelijkscontracte dat met mande vriendenraadt en toestemminge een eerlijk Christelijk huwelijk is beraamt, gededigt en besloten tussen de eersame Freerk Aijkes Vos als bruidegom ter enere en de eerbare jonge dogter, Martjen Cornellijs als bruid ter anderen zijde op conditien en voorwaarden nabeschreven.

¹ Bij Spanheim wordt Derk Doekes vermeld, de 2e regel is uit 1755, de 1e regel de registratie uit 1721

Lesterhuis

74 3/4 d. =Doeke Derks en Ike

Hi.69 (K.443) Derk Doekes en Frouke Egberts

Doeke Derks van Bierum huwt in 1711 met IJke Fokkes van Woldendorp.

De hier genoemde Derk Doekes is een kleinzoon van Derk Doekes, een broer van Martje Doekes, oma van de bruid. Het gaat dus om een achterneef. Ook twee zwagers van deze achterneef zijn aanwezig: Jan Huisman is gehuwd met Martje Doekes, Pieter Harms met Wipke Doekes

² Hillebrand en Ewe Jans zijn broers, zonen van Jan Ewes en Sijcke Hillberands

³ Volgens een site van Kugel huwde Regnier Wolphius op 5 september Trijntje Timens (overleden op 5 september 1753, dus haar trouwdag). In de DTB van Heveskes wordt dit echtpaar ook genoemd: 'Den 29-06-1752 zijn naar voorgaande onderwijs tot het H.Avonddmaal angenommen Regnerus Wolphius en deszelfs huisvrouw Trijntje Tijmens.' De vader van Regnier zou zijn Regnerus Wolphius, ovl. 9 Feb 1702. Deze trouwde met Frouwke Alberts, op 25 Mei 1690. Frouwke Alberts is ovl. NA 1722. Deze Frouwke Alberts is in 1703 gehuwd met Bartelt Aikes, de grootvader van bruidegom Frerik. Genoemde Regnier is dus een zoon van de tweede vrouw van zijn opa.

⁴ RAG 733, 892, 90v

Voor eerst zijn bruidegom en bruid benevens presente vrienden en dedigsluiden wel tevreden met alle sodane goederen als de toekomstende eheluiden reeds hebben en aan elkanderen komen te brengen sullende de begrotinge van de aangebragte goederen in dorso van desen contracte worden getekent, sullende winst en verlies staande huwelijk gemaakt zijn gemeen half en half. Edog de losse en de vaste aangebragte goederen als mede anervende en anstervende zijn en verblijven buiten gemeenschap en ten allen tijde wederom heen retourneren en vererven aan de zijde waaruit en heen zijn gekomen.

Ten tweede soons en dogters uit dit huwelijk wordende verwekt sullen tot vaders moeders nalatenschap hoofd voor hoofd even na en sibbe zijn tot vaders en moeders nalatenschap en in alle erf en versterf het regt van representatie genieten.

Ten derde de bruid voor de bruidegom komende te overlijden sonder kind of kinderen uit dit huwelijk verwekt in leven na te laten dan sal de bruidegom uit des bruids nalatenschap lijfstagswijde (?) hebben en genieten een somma van vijfhondert Car guldens zijn leven lang, of tot dat tot een tweede huwelijk mogte overgaan.

Ten vierde de bruidegom voor de bruid komende te overlijden sonder kind of kinderen uit dit huwelijk verwekt in leven na te laten, dan sal de bruid haar leven lang, of totdat tot een tweede huwelijk mogte overgaan lijfstagswijze hebben en genieten uit des bruidegoms nagelatene goederen een somma van seven hondert en vijftig Car guldens.

Ten vijfde de bruidegom en bruid komende te overlijden en kinderen uit desen huwelijk verwekt in leven nalatende en deselve sonder wettige descendentes gerakende te overlijden so sal het ene kind zijne goederen vererven op het andere en het langst levende ook gerakende te versterven sonder wettige descendentes sullen des selfs nagelatene goederen vererven aan de zijde waarvan dezelve zijn uit en heen gekomen

Waarmede haar huwelijks contract besluitende zijn bij het oprigten van dezen als vrienden en dedigsluiden present en tegenwoordig geweest

aan des bruidegoms sijde de E: Aijke Bartels en Martjen Freerks, eheluiden als vader en moeder, Bartelt Aijkes als broeder, Wipke Aijkes en Claas Raangs, eheluiden als angetrouwde swager en suster, Frouke Aijkes als suster, Eltje Freerks Vos als oom, Regnier Wolfius als halve oom, de E. Jan Aeerts als angetrouwde oom, Jacob Aeerts en Bartelt Lubberts als neven.

An des bruids zijde de E: kerkvoogt Cornellijs Jans als vader, Jan Cornellijs als broeder, Bartelt Clasen, Jan Clasen en Harm Clasen als ooms, Derk Doekes, Jan Huisman en Pieter Harms als halve neven, Hillebrand Jansen en Ewe Jans als halve neven van des bruids zijde.

In oirconde der waarheid en tot meerdere verstevinge deses heb ik rigter opgemaakt desen op belijninge van bruidegom en bruid benevens wederzijds vrienden en dedigsluiden met zijn gewonen zegul en naams onderschrijvinge bevestigt gedaan te Berum in den jare een duisend sevenhondert ses en vijftig den 29 van januarus.

Frerik Aikes werd geboren in Holwierde, zoon van Aike Bartels en Martjen Freriks. De ouders van Frerik waren na hun huwelijk in 1727 gaan wonen op Garbendeweer, helemaal aan het einde van de Uiteinderweg. Hun land lag tegen de zeedijk, ze konden zo uitkijken over het wad.

Aike Bartels en Martjen kopen Garbendeweer

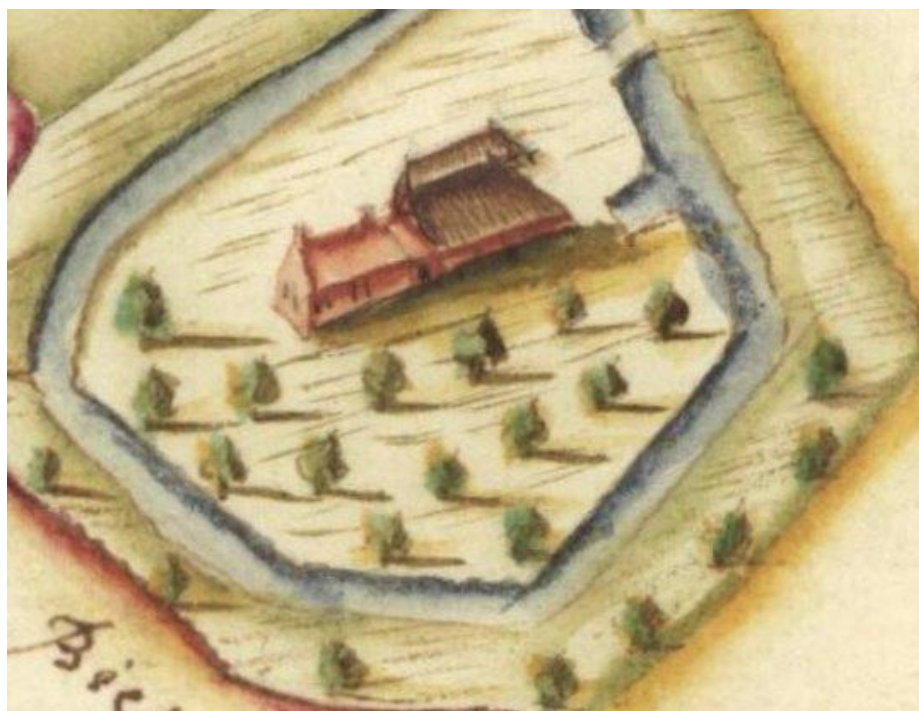
Genoemde Aike en Martjen hadden het bedrijf gekocht van de kinderen van Gerrit Tjaards en Sjoukje Heynes. Ze hadden hier 2400 Car. gulden en twee zilveren ducats, ook wel zilveren ridders (zie afbeelding hiernaast) genoemd, voor moeten betalen. Om de waarde te bepalen was het land door Thomas van Seerat

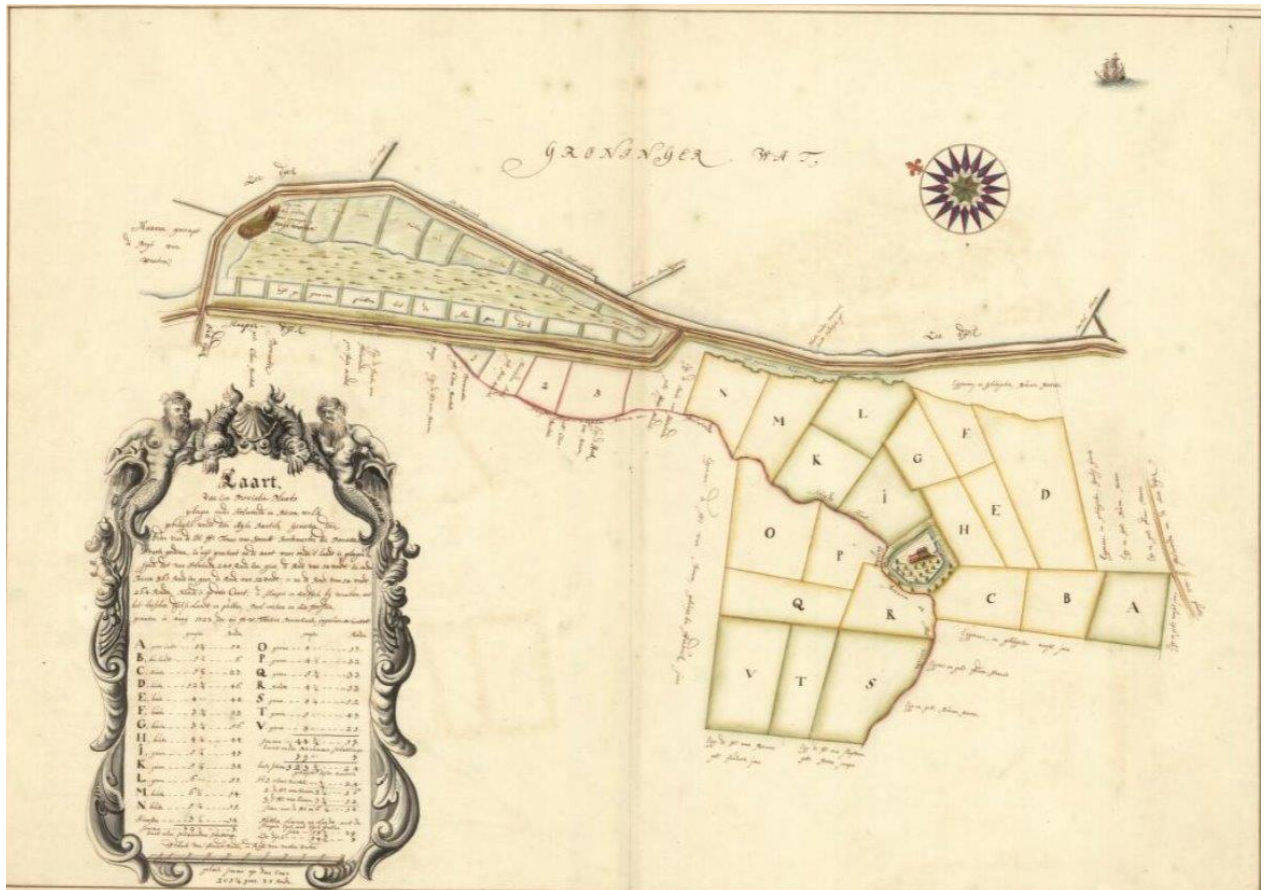

opgemeten (zie de kaart uit 1727 in een vorig hoofdstuk). Er was bepaald dat indien, na meting namens de rentmeester, de bedrijfsoppervlakte mocht afwijken, dat tot schade of bate van de kopers zou zijn. In de verte, op ongeveer anderhalve kilometer afstand lag de wierde Hoog Watum, waar buitendijks zich het Beppegat bevond.

Detail van kaart Provincie Groningen Gemeente Bierum, J. Kuyper, 1869

Niet duidelijk is waar deze naam vandaan komt. Aike en Martjen hebben 45 jaar op Garbendeweer gewoond van 1727 tot maart 1772. Toen verkochten ze het bedrijf aan de jongste zoon Hindrik en diens aanstaande echtgenote Jantje Fockes. [waar gingen zij toen wonen, zegt de DTB lidmaten Holwierde hier iets over ??] Zij was afkomstig uit Lutjeburen.

Carolus gulden. Munt genoemd naar Karel V. De eerste Nederlandse eenheidsmunt die ook in een groot deel van Europa circuleert. Wettig betaalmiddel en de vaste reken eenheid in de boekhouding. De Carolus gulden bestond uit 20 stuivers. Het dagloon van een geschoold arbeider was indertijd (?) 1 stuiver

In oktober van het jaar 1772 koopt Aike de eigendomsrechten van de provincie, voor een bedrag van f11.025,-. In 1773 regelen eigenaar en meijer (volgens mij gaat het hier om Aike en Martjen als eigenaars en hun zoon Hindrik en diens vrouw Jantje als meijers) het vast worden van de beklemming, met een vaste huur van 232,- en 1 stuiver per jaar. Verder wilden de eigenaren een vet zwijn en een kinnetje boter jaarlijks ontvangen, alsmede het gebruik van twee kerkbanken.

Aike Bartels en Martje Freriks als schoonfamilie

In het gezin van Aike Bartels en Martjen Freriks waren zeven kinderen geboren, alle gedoopt te Holwierde. Frerik was de vierde. Bartelt, het eerste kindje van Aike en Martjen, was kort na de geboorte overleden, waardoor zus Wipke de oudste geworden was. Na haar kwam opnieuw een Bartelt, en na de geboorte van Frerik werden nog geboren Frouke, Jacob en Hindrik.

Het gezin van Martje Cornellis en Frerik Aikes

Martje en Frerik waren na hun huwelijk gaan wonen op Hemery, een boerderij bij Bierum, zo valt op te maken uit een aantekening in een clauwboek⁵. De boerderij ligt aan de linkerzijde van de weg van Bierum naar Watum, daar waar 't plaatsje de Hemery heeft gelegen.

Martje Cornellis en Frerik Aikes kregen acht kinderen, waaronder twee tweelingen. De oudste was Aijke, daarna kwam Elsie, de tweeling Cornellis en Claas, vervolgens Claas en Barteld, weer een tweeling. De jongste twee waren Wijbke en Kornelliske. De geboortes volgden elkaar snel op. Toen de jongste werd geboren was Aijke, de oudste, ruim tien jaar oud.

Aijke werd in Holwierde gedoopt op 30 januari 1757 te Holwierde. De andere kinderen werden allen in de kerk te Bierum gedoopt. Ze werden daar gedoopt door Joh. Goldschmid, die van 1748 tot 1789 predikant was in de gemeente. Bij de doop van Elsie was het een bijzondere dienst geweest. Op die dag, 22 juli 1759, werd er namelijk nog een kind gedoopt door ds Goldschmid, namelijk Aafke, het dochttertje van Willem Alberts en Greetje Hendriks. Willem Alberts behoorde tot de Mennonieten, maar Greetje had aangegeven dat zij het kind hier in de gereformeerde kerk laten dopen, zodat *wederom de moeder de gewone vragen heeft beantwoord, also de vader tot de Mennonieten behoort*.

Hoe het verder ging met hun kinderen? Aijke Freerks, de oudste, trouwde met Geertje Alles⁶. Zijn zus Elsie huwde in 1780 met Dreeuws Sijmens. Claas Freriks vond een levenspartner in Aafke Gerrits en Wijbke trouwde met Cornellies Popkes Wigboldus, een landbouwer uit Garmerwolde, op de Wierde, nadat zij in Huizinge in ondertrouw waren gegaan. Het kerkelijk huwelijk vond hen vond plaats op donderdag 17 mei 1787 in Loppersum. Van de andere kinderen is me niet bekend wat er van hen is geworden.

Het huwelijk van dochter Elsie in 1780

Bij het sluiten van het huwelijkscontract van dochter Elsie met Driewes Sijmens op 29 december 1779 zijn er de nodige getuigen aanwezig. Voor de bruidegom zijn dat Harm Ijzebrands, een oom en voormond, Albert Driewes, eveneens een oom en sibbe voogd, en Luit Melles Doornbos, vreemde voogd. Voor de bruid zijn nog meer getuigen aanwezig. Uiteraard zijn de ouders Freerk Aikes Vos en Martje Kornelis Steendam er, en Aike, een broer van Elsie. Daarnaast een aantal ooms en tantes: Jan Cornelis Steendam samen met Lijzabet Harms Vegter (aangetrouwde moei), Barteld Aikes samen met Anje Heeres (aangetrouwde moei), Hindrik Aikes samen met Jantjen Fokkes (aangetrouwde moei), Pieter Hendriks (aangetrouwde oom) samen met Frouwke Aijkes (moei). Tenslotte is ook nog Fenje

⁵ BBB 478

⁶ In de DTB te Wirdum staat dat in '1786 op belijdenis aangenomen [werd] Aike Freriks Vos en deszelfs huisvrouw Geertje Alles', met de toevoeging: 'vertrokken na Bierum in 1788'.

Eisses, de weduwe van Harm Klaassen Vechter, als aangetrouwde oude moei, bij de bruiloft aanwezig. Zij is dan 61 jaar, en de moeder van Lijzabet Harms Vechter, de tante van de bruid.

Het huwelijk van Eike Freerks Vos in 1782

Op 24 februari 1782 huwt zoon Eike met Geertje Alles Bos. Ruim een week eerder werd het huwelijkscontract gesloten. Daarbij waren als getuigen aanwezig aan bruidegoms zijde Jan Cornellis Steendam, een oom, Bartelt Eikes Vos, eveneens een oom en Jan Sissing, dedigsmen. Voor de bruid waren aanwezig vader Alle Everts en stiefmoeder Antje Willems. Verder Waalke Hindriks, oom en voorstander over bruids minderj. broer, Aarent Everts, oom en voorstander over idem, Jan Melles, voorstander over idem, Trijntje Harms, aangetrouwde moei en echtgenote van Aarent Everts, Knellis Hindriks, oom, Pieter Klazen, aangetrouwde oom, Geertruit Everts, moei, Timen Jans, aangetrouwde neef, Tietje Alberts, nicht, Hindrikus Bos, aangetrouwde neef, Gerardus Willems, halve neef en Jan Willems, halve neef.

Freerk Aijkes Vos en de Vierbuurster Maar

In het Groninger landschap hebben maren vanouds een belangrijke functie voor de afvoer van water. Via een zijl of sluis kon overtollig zoetwater worden geloosd op het wad. Het graven van een maar en het beheer en onderhoud van zijlen moest worden geregeld. Dat gebeurde in de zogenoemde zijlvesten. Het woord is al oud, in de kronieken van de abten Emo en Menko van het klooster Bloemhof wordt gesproken van 'sielen'. Zo verhaalt abt Emo van de bouw van een sluis in 1192. Het woord zijl komt als achtervoegsel nog voor in veel Nederlandse plaatsnamen, zoals Blokzijl, Ossenzijl of Delfzijl. Deze laatste naam verwijst naar de zijl in de Delf, een oude naam voor het huidige Damsterdiep.

Het Generale Zijlvest der Drie Delfzijlen is opgericht in het begin van de 14e eeuw. Het Slochter-, Scharmer- en Dorpsterzijlvest besloten toen tot samenwerking. Zij hadden gemeenschappelijke belangen. Alle drie waterden af door de Fivel, het latere Damsterdiep en alle drie hadden een eigen afwateringssluys in Delfzijl. In een oorkonde uit het jaar 1317 treden ze voor het eerst gezamenlijk op als de abt van het klooster Wittewierum en zes scheppers van 'Trium Aqueductuum videlicet de Delsilum' een reglement opstellen. Hier verwijst Delsilum naar Delfzijl. Het Dorpsterzijlvest, het gebied boven Delfzijl, was verdeeld in Dijkrechten. Het [dijkrecht van de Vierburen](#) bestond weer uit 8 kluften, 2 in Godlinze, 2 in Spijk, 2 in Bierum en in Losdorp en Oldenklooster.

Het geld wat nodig was voor het graven of onderhoud van een maar werd opgebracht uit wat het binnenschot genoemd werd, ter onderscheid van het zijlschot. Toen de Vierbuurster Maar werd gegraven moesten de kosten of in natura (arbeid) dan wel in geld worden opgebracht. Daarbij werd ook een tarief vastgesteld per gras. Zo moest een eerste termijn worden betaald voor 'de graaving van het vierbuurster maar' tegen een bedrag van 11¼ stuiver per gras. Jan Cornellis werd aangeslagen voor 17 grazen, wat neerkwam op een bedrag van 9 gulden, 11 stuiver en 2 duiten. Gerrit Machiels was met zijn 50 grazen het meeste geld kwijt, ruim 28 gulden.

Waar de Vierbuurster Maar precies op slaat is niet duidelijk. Mogelijk op (een deel van) de Bierumer Maar (of Grote Heekt zoals de naam is van dit water aan de zuidkant van Holwierde waar het dwars doorheen stroomt). Zie ook nog een of meer stukken bij [Waterschap Noorderzijlvest](#)⁷. De foto boven toont de Grote Heekt bij Holwierde, de foto links de Bierumer Maar.

In de ondertekening van het stuk wordt ook nog een J. Sissing genoemd als secretaris. Naar alle waarschijnlijkheid is dit dezelfde als Jan Sissing, schoolmeester te Bierum, die overleed in 1782. Het is immers aannemelijk dat juist een schoolmeester de benodigde schrijfkwaliteiten had voor het opstellen van een dergelijk document. Verder worden genoemd Freerk Aeijkes Vos, Gerrit Michiels en Willem Cornellis. In de DTB Bierum wordt een Gerrit Michiels genoemd, oorspronkelijk van de Mennonieten, die in april 1770 op belijdenis lid wordt van de gemeente te Bierum en in de jaren daarna, voor 1789, vertrekt naar Lopersum. Deze Gerrit was op 23 februari 1755 getrouwd met Trijntje Teuwes, na haar overlijden hertrouwd op 13 januari 1765 met Bouke Hajes Vegter. Willem Cornellijs van Farmsum en Grietie Gerardi, weduwe van Foppe Claasen trouwen op 22 Mei 1747 te Bierum. Mogelijk is dit de bedoelde Willem Cornellis.

Martje Cornellis en Frerik Aikes bij een boedelscheiding

In 1788 zijn Martje en Freek betrokken bij een boedelscheiding. Het gaat om de weduwe Lubke Jacobs, eerder gehuwd met Corellis Jacobs, die een kuiperij had te Bierum, en huur moest betalen aan Martje en Frerik. Lubke verkoopt aan een zekere Claes Claessens een kuiperij te Huizinge. Deze Claes Claessens was cuiper, geboren 1734 en overleden op vrijdag 16 oktober 1807 te Catmis. Claes was ouderling van de gemeente te Leermens. In 1767 is er een boedelinventaris gemaakt van Claes Claessens en Trijntje Jans (eerste huwelijk). Uit deze boedelinventaris ([GA 734, 225, geciteerd via website Kuiper](#)) blijkt dat er twee onmondige kinderen waren, een jongen en een meisje. Dochter Albertje uit het tweede huwelijk, gedoopt 25 maart 1774, huwde met Joost Muller. In zijn huis zal Claes overlijden, 73 jaar oud. De kinderen erfden ook nog de lijfstoebehooren van een oom Roelof Jans Agricola, mogelijk een broer van Trijntje Jans. In 1787 worden Claas Claassens en zijn vrouw Trijntje Klaassens ingeschreven als lidmaten in de kerk van Bierum. Zoals gezegd kopen ze dan van Lubberts Jacobs weduwe op 19 januari 1788 een kuiperij te Bierum voor 475 Car.guldens

Koop en Cessiebrief van Lubbert Jacobs Wed.dei verkogt aan Claas Claassens & Vr. ad f 475 & c: Bierum den 19 January 1788.

---U supra Dat persoonlijk voor mij Compareerde ende Erscheene Lubke Jacobs, Weduwe van wijlen Corellis Jacobs voor haar zelve en als boedelhoudster van wijlen haar genoemde Ehemans nalatenschap geassisteert met de E. Freerik Aikes Vos meede caveerende voor des Zelv

⁷ Het betref categorie 01 (Voorgangers Waterschap Hunsingo), titel 12 (Dijkrecht van de Vierburen, 1645-1875) en dan nummer 15: Rekening, 1786/87, en diverse financiële stukken betreffende het graven van de Boven-Heekt of het Bierumermaar c.a. ten late van het dijkrecht van de Vierburen (alsmede de dijkrechten van Oosterwijtwerd en Holwierde), 1757, 1760, 1794, 1805, 1808, 1816, 1826, 1847. (1 omslag)

huisvrouw Martjen Cornellis Steendam en voor de Heer Predicant Joh. Goldschmidt als aan ie het regt van gereserveerde Eigendom wegens opgeschootene Koopschatpenningen heden ter somma van Twee Honderd Carl. Guldens Kragt getranssigeerde Cessie brief in dato 3 Junij 1785 bij mij Rigter gezien en geleezen. En waardoor deze transfix wijze getoogen over de Eerstgenoemde Comparantes verkogte behuisinge en Schuurtje zijnde Een Kuiperije staande te Bierum met de beklemming van de grond hoff en tuin daar het huis en Schuurtje op staat. En doende jaarlijks aan Freerk Aikes Vos en Vrouw Agt Car. Guldens huure, invoegen in gemelde getransfigeerde Cessiebrief van 3 January 1785. En daartoe relatieve getransfigeerde Koopbrief in dato 15 May 1778 breeder vermeld is compenterende welke bekend ende beleeden aan Claas Claassens en Trijntje Claassens Ehl: zoo meede Compareerden en deze koop accepteerden, verkogt te hebben, En vor dezen op en de over te draagen voor noemde behuisinge en Schuurtje met het Kuipersgereedschap en alle hout zoo en in diervoegen als door Verkopersche is bewoont en gebruikt geweest, en door den ankomst brieven kan worden verdedigt, aldus verkogt voor een somma van Vierhonderd Vijfenzeventig Gulden Schrijve f 475. van welke Koopschat de verkopersche bekende Eene Summa van Vijf en zeventig gulden van de Koperen te Hebben ontvangen waardor dezelve in zooverre quiteerde blijven de inmiddels dit verkogte der opgenoemde Hr. Predicant I. Goldschmidt nevens Freerk Aikes Vos en Vrouwe ieder ter summa van F 200. Gulden eigen En onverlaaten goed invoegen. Kragt Voorschreven getranssigeerde cessiebrieven gestipuleerde jaarlijkse huur in plaats van renten naar Vier gulden procento eerstenmaal op 1 May 1788 verschijnende te zullen betaalen welke overneeminge de Verkopersche over zulks voor goede betaalinge en quitantie is verstrekkende van wederzijdsche opzegging, verband van perzoonen en goederen wegens de Vrije kosten en Schadeloose voldoeninge der opgeschootene Koopschatpenningen met dienshalve in plaatze van renten, renunciatie van exeptien en sbmissie van regte als in de getranssigeerde Cessie koopbrieven booven gemeld breeder gedetailert en welke meede met de relatie tot de Vrije Levrantie wagtinge en waaringe van het verkogte plaatze zull hebben. In waarheid oorkonde En tot Vestinge heb ik Rigter voorschreeven deezen met mijnen naam onderschrijvinge en Zegel bekragtigt in den Jaare 1700 agtentagtig.

Den 19 January 1788

Was geteekent,

Dr. L. Venhuizen.

Rigter.

Bij de acte van overlijden van Ds. Joh. Goldschmidt op 1 mei 1791 te Groningen no. 16 staat te lezen: “en dito capitaal ten laste van Claas Claassens en Trijntje Claassens, echtelieden te Bierum, ten gevolge van een verzegeling van den 19 januari 1788 no. 8 ...inplaats van de rente ter somma van F. 200,- bestaande in ge... . Eigendomsrecht voor de Behuizinge, zijnde een kuiperij te Bierum, mandelig met Freek Aikes Vos voor 200... (RAG XXVd5 fol. 184/185).
Bron: [Kwartierstaat Klaas Martin Stek.](#)